

Uresničevanje knjižničnih vlog v splošni knjižnici

Performing Library Roles in a Public Library

Lea Felicijan

Oddano: 11. 5. 2020 – Sprejeto: 15. 6. 2021

1.04 Strokovni članek

1.04 *Professional article*

UDK 027.22:021(497.4Prebold)

<https://doi.org/10.55741/knj.65.1-2.6>

Izvleček

Za raziskavo smo uporabili poslovno poročilo Medobčinske splošne knjižnice Žalec in njeno interno gradivo za Občinsko knjižnico Prebold. V naši raziskavi smo uporabili metodo kvantitativnega opisnega statističnega prikaza in korelacijsko analizo za pregled dejavnosti knjižnice za potrebe uporabnikov v lokalnem okolju in njeno uspešnost pri tem; podali smo dinamiko uresničevanja frekventnih in občasnih dejavnosti knjižnice v obdobju šestih let (2014–2019). Predstavili smo preboldsko splošno knjižnico v lokalnem okolju, njene dejavnosti in načrtovanje teh ter posamezne dejavnosti z vidika, da se tematsko povezujejo s knjižničnimi vlogami; pregled knjižničnih dejavnosti glede na ciljne aktivne in pasivne uporabniške skupine; samovrednotenje prek števila sodelujočih in frekvenco knjižničnih dejavnosti. Opravljena analiza je pokazala uspešnost knjižnice pri uresničevanju dejavnosti za doseganje razvoja knjižničnih vlog. Ugotovljena sta bila kontinuiteta nekaterih in naraščanje uporabe drugih knjižničnih dejavnosti ter storitev. Iz tega izhaja, da so knjižnične dejavnosti umeščene v posamezne tematske projekte. Rezultate raziskave lahko uporabimo kot eno izmed izhodišč za strateško načrtovanje knjižničnih dejavnosti glede na vidik, katere knjižnične vloge razvijati v splošni knjižnici glede na interese in potrebe v lokalnem okolju.

Ključne besede: knjižnične vloge, knjižnične dejavnosti, lokalna skupnost, dimenzije kakovosti knjižnice, splošne knjižnice

Abstract

The study was conducted based on a business report of the Intermunicipal public library Žalec and its internal material for the Municipal library Prebold. Methods of

quantitative descriptive statistics and correlation analysis were used. In the research, library roles for users' needs in a local environment and library's success in doing this were reviewed; implementation dynamics of library's frequent and periodic activities was presented for a period of six years (2014–2019). We presented Prebold public library in a local environment, its activities and their planning, as well as individual activities from the viewpoint that they are thematically connected with library roles; overview of library activities according to target active and passive user groups; self-evaluation through number of participants and frequency of library activities. Our analysis revealed library's success in implementing activities for achieving development of library roles. Results show continuity of some and increase of using other library activities and services. Librarian activities are categorized into individual thematic projects. Research results can be used as a basis for strategic planning of library activities with respect to which library roles to develop in a public library according to interests and needs in a local environment.

Keywords: library roles, library activities, local community, quality dimensions, public libraries

1 Uvod

Temeljite tehnološke in komunikacijske spremembe so močno vplivale na vsa področja življenja družbe in posameznikov. Preobrazbo so doživele tudi splošne knjižnice, ki v procesu preoblikovanja niso več le ustanove za hranjenje in posredovanje knjižnega in neknjižnega gradiva, pač pa tudi izrazit posrednik elektronskih in drugih informacij vseh vrst ter pomembno komunikacijsko in kulturno središče lokalne skupnosti, tj. mesto (ne)formalnega druženja posameznikov in interesnih skupin lokalne skupnosti. Glede na potrebe lokalne skupnosti so področja dejavnosti knjižnice ciljno usmerjena k razvijanju knjižničnih vlog. Pri tem morajo knjižnice delovati dovezetno, celostno in vključujoče za vse tipe uporabnikov.

S prispevkom želimo spodbuditi bibliotekarsko stroko k spremljanju primerov prakse knjižnic v lokalnih okoljih in k sooblikovanju njihovih strategij za vrednotenje in načrtovanje delovanja. Osredotočamo se na krajevno knjižnico v Preboldu. Predstavljamo dejavnosti, ki jih izvaja knjižnica, in s korelacijsko analizo prikazujemo knjižnične vloge, ki jih določajo *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)* (Brenčič idr., 2019, str. 53–102).

Poudarjamo pomen dobro zastavljenega programa knjižnice, s katerim lahko uresničuje nove vloge knjižnice in izrazito vpliva oziroma večja svoj pomen v ožjem in širšem okolju. Kot navajata Rozman in Kovač (2012, str. 82), kratkoročno oz. letno načrtovanje (angl. *short-run planning*) zajema že dane, utečene prvine in jih pri kratkoročnih odločitvah kot take tudi upoštevamo. Pri dolgoročnem oz.

strateškem načrtovanju (angl. *long-run planning*), ki zajema obdobje od tri do pet let, pa je mogoče te prvine tudi zamenjati. Spremembe v družbi danes zahtevajo razvijanje novih storitev, ob usklajevanju, organizaciji in izvedbi teh dejavnosti pa je potrebno soglasje stroke in financerjev (Bon idr., 2012, str. 18).

Opravili smo raziskavo o dejavnostih knjižnice in pri tem poskušali oblikovati nekaj zaključkov bolj kvalitativne narave. Uspešnost izvajanja knjižnične dejavnosti smo prikazali v obliki dinamike uresničevanja knjižničnih vlog v obdobju šestih let aktivnosti knjižnice (2014–2019), torej s kontinuiteto in naraščanjem posameznih knjižničnih dejavnosti. V raziskavi sledimo mikroanalizi dejavnosti knjižnice po dejavnostih znotraj knjižničnih vlog glede na namen, ciljne skupine, kazalnike uspešnosti, oblike dela, načine sodelovanja, korist za posameznika in lokalno skupnost. Za pridobitev teh podatkov smo izvedli mikroanalizo dejavnosti knjižnice znotraj knjižničnih vlog. Namen raziskave je ugotoviti, ktere knjižnične vloge razvija krajevna splošna knjižnica prek posameznih vrst knjižničnih dejavnosti. Vrednost raziskave vidimo v tem, da podaja dejansko sliko dejavnosti knjižnice.

Predstavljamo družbeno in ekonomsko vrednost oz. vlogo knjižnice kot dodano vrednost za uporabnike in okolje, iz česar izhajata tudi Ambrožič in Badovinac (2009, str. 12–13). Ugotavljata, da je »sistematično vrednotenje delovanja (evalvacija) knjižnic zelo pomembno v procesih sprejemanja odločitev in predstavljanja dejavnosti uporabnikom in vlagateljem« (prav tam, str. 12). Govorimo o splošnih knjižnicah, ki namenjajo svoj prostor in osebje celotni lokalni skupnosti za dejavnosti posameznih ciljnih skupin ter se odzivajo na potrebe vseh prebivalcev skupnosti, ne le evidentiranih knjižničnih uporabnikov. Pri tem sodelujejo še z raznimi drugimi ustanovami, organizacijami, družbenimi subjekti.

Obenem je splošna knjižnica informacijska, družbena, kulturna, družabna, komunikacijska ustanova, ki:

- uresničuje družbene, kulturne, informacijske, izobraževalne in druge vloge v lokalni skupnosti;
- združuje in povezuje člane lokalne skupnosti v smislu njihove raznovrstne dejavnosti v lokalnem okolju;
- nudi informacijsko podporo za lokalne potrebe prebivalstva: posameznikom in skupinam ter drugim ustanovam in organizacijam;
- je fizični, družbeno-družabni in komunikacijski prostor lokalne skupnosti;
- je prostor za dejavnosti lokalnih skupin;
- soustvarja družbeno življenje in pri tem sodeluje z drugimi ustanovami ter subjekti (vrtec, šola, dom upokojencev itd.);
- v lokalnem merilu povezuje posameznike v skupine;

- pomembno vpliva na pripadnost (lojalnost) in povezanost posameznikov v lokalni skupnosti;
- se prožno prilagaja interesom in potrebam lokalne skupnosti: sledi jim s svojimi dejavnostmi.

Je prostor širjenja informacij ter srečevanja za prostočasne, razvedrilne namene, kar se izraža zlasti v primestnih in manjših okoljih. Hkrati je prostor, v katerem lahko posamezniki uresničujejo svoje potrebe in želje po dodatnih znanjih.

Hkrati se kažejo štiri razsežnosti knjižnic: a) od fizičnih k virtualnim knjižnicam, b) od posameznikov k skupnosti, c) od knjižnice kot zbirke h kreativni knjižnici, č) portal za zbirke knjižnic (Levien, 2011). Na kakovost storitev knjižnic vplivajo še t. i. dejavniki uspešnosti (McNicol, 2006, str. 519–534): demografski in geografski dejavniki, strategije oglaševanja in trženja, javno posvetovanje (glede interesov), vključevanje partnerjev (vrtec, šola itd.), lokacija drugih subjektov v skupnosti (knjižnica – središče kulturne in družabne dejavnosti), dostopnost (umeščenost v središču, parkirišče, dvigalo).

Okolje z najugodnejšimi pogoji dela bi bile skupnosti s 5000 oz. 3500 ali manj prebivalci, kajti po navadi je komunikacija v majhnih skupnostih lažja, saj imajo pogosto visok in stalen odstotek prebivalcev, vključenih v življenje skupnosti. Poleg tega bi lahko predvidevali, da so mlajši in starejši člani skupnosti bolj povezani, ker se ljudje bolj poznajo in imajo več rednega stika kot v večji skupnosti, kjer je mogoče, da se običajno oblikujejo ločene skupine, ki imajo malo stika ali ga sploh nimajo. Sodobne knjižnice lahko vidimo kot knjižnice skupnosti, v katerih poteka spodbujanje večje interakcije v skupnosti z zagotavljanjem stične točke, spodbujanje dostopa do informacij o raznih storitvah v skupnosti, ozaveščanje skupnosti in razumevanje aktualne izobraževalne prakse, spodbujanje vseživljenjskega učenja, združevanje različnih skupnostnih skupin na skupnem prizorišču ter zagotavljanje socialne pravičnosti za manjše skupnosti (McNicol, 2006, str. 519–534).

2 Značilnosti knjižnice

V razdelku predstavljamo značilnosti krajevne knjižnice in lokalnega okolja, v katerega je ta umeščena ter v njem deluje glede na interese in potrebe skupnosti. Načrtovanje in strukturiranje knjižničnih dejavnosti je povezano z značilnostmi okolja.

Kot javni zavod knjižnica spada med tiste službe, »ki morajo delovati v korist posameznika in skupnosti«; knjižnice se »uvrščajo med posrednike, ki pomagajo, da se posameznikova potreba uresniči«, »država /jih/ ustanavlja za širjenje informacij in tako omogoča uresničevanje pravice do svobode mišljenja ter izražanja mnenj ter stališč« (Breznik idr., 2005, str. 86).

Preden se posvetimo raziskavi, si po Žagar (2011, str. 27) postavimo izhodiščna vprašanja: kaj želimo s svojim delovanjem doseči, spremeniti, da bodo imeli posamezniki in lokalna skupnost knjižnice koristi; kako bomo to izvedli in vrednotili. Ob predpostavki (prav tam), da so končni rezultati delovanja knjižnice vedno osredotočeni na uporabnika in njegove koristi, prikažemo poslanstvo knjižnice kot zavezo, ki jo knjižnica sporoča tako zaposlenim kot njenim uporabnikom. Zaposlene usmerja pri njihovem delovanju; uporabnikom sporoča, kakšne koristi bodo imeli od uporabe knjižničnih storitev, kar je pomembno tudi za druge deležnike, npr. financerje, donatorje; izpolnjuje pričakovanja družbe, ki se odraža v razvoju posameznikovega potenciala. »S tega vidika knjižnica lahko stremi v razvoj takšnih storitev, ki bodo spodbujale in prebujale potenciale posameznika in kreativno zapolnjevale del njegovega prostega časa« (prav tam).

2.1 Predstavitev značilnosti Prebolda

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (2018, 2019) je Prebold občina v spodnji savinjski regiji, zajema 8 naselij, med njimi Prebold kot staro industrijsko naselje. V občini so aktivna številna društva.

2.2 Občinska knjižnica Prebold

Krajevna Občinska knjižnica Prebold je ena izmed 11 organizacijskih enot Medobčinske splošne knjižnice Žalec, ki s svojo mrežo zajema območje Spodnje Savinjske doline. Na 287 m² knjižničnega prostora Občinske knjižnice Prebold je uporabnikom na voljo več kot 19.000 enot knjižnega gradiva. Po podatkih iz poslovnega poročila za leto 2019 Medobčinske splošne knjižnice Žalec (2021) in njenega internega gradiva (2014–2019) je aktivnih članov krajevne knjižnice 741 (podatek za leto 2019), kar predstavlja 14,7 % prebivalcev Občine Prebold od 5084 prebivalcev (podatek za leto 2019). Knjižnica je odprta 16 ur na teden, 3 ure na teden so namenjene prireditveni dejavnosti. V letu 2019 se je v Občinski knjižnici Prebold zvrstilo 65 prireditev, obiskalo jih je 2470 obiskovalcev. V povprečju je vsako prireditev obiskalo 38 obiskovalcev (enak je tudi podatek za osrednjo knjižnico v Žalcu) (prav tam).

2.3 Splošna knjižnica

»Knjižnica sama je v lokalni skupnosti podoba dostopnosti znanja« (Novljan, 2004, str. 110). Deluje v obliki matrične organizacije, pri čemer zaposleni opravljajo več različnih delovnih nalog, cilj tega pristopa pa je vzpostavljanje celovitega sistema zagotavljanja kakovosti na vseh ravneh organizacije (Laimiš, 2015, str. 13).

Občinska knjižnica Prebold je sodobna, komunikacijsko naravnana splošna knjižnica in temelji na poudarjanju vloge uporabnikov v knjižnični praksi: a) z dejavnostmi knjižnice in v knjižnici aktivira prebivalce lokalne skupnosti; b) v procesu načrtovanja dejavnosti tvorno sodeluje z lokalnim okoljem; c) sprejema pobude iz lokalnega okolja in jih pretvarja v delovalno prakso; č) je del družbene in kulturne pa tudi družabne mreže lokalne skupnosti.

Na uresničevanje knjižnične dejavnosti v lokalnem okolju vplivajo številni dejavniki. Njihovo ugotavljanje ni predmet naše raziskave, a glede na *Vizijo in strategijo razvoja Občine Prebold (2017)* domnevamo, da so najpomembnejši naslednji dejavniki:

1. družbeni: demografija prebivalstva skupnosti – staranje populacije, večanje števila prebivalcev; višja izobrazba, višji družbeni standard, spremenjeni življenjski slog prebivalcev;
2. tehnološki: informacijsko-komunikacijska tehnologija je vpeta na vsa področja življenja posameznikov in skupnosti;
3. družbenogospodarski: večanje urbanizacije in spreminjanje tradicionalne podobe podeželja, koncentriranje dejavnosti v mestih, dnevne in trajne migracije podeželje–mesto, globalizacija;
4. uporabniki: sprememba potreb in interesov glede na dinamiko načina življenja, splošna knjižnica predstavlja tudi prostor za razvedrilo in srečevanje, privlačnost in raznolikost knjižničnih dejavnosti; iz potreb in interesov se oblikuje tudi pričakovanje do knjižnice (predvsem to, da je knjižnica dejavna, dejavnosti pa raznovrstne);
5. omejitve: prisotnost drugih ustanov in subjektov s podobnimi dejavnostmi (vrtec, šola itd.), preobilje informacij v skupnosti in družbi, mešanje predstave o tradicionalni in sodobni knjižnici, relativna aktivnost in slaba motiviranost (pasivnost) uporabnikov: dejavnost le določenega števila istih posameznikov in skupin; denarne, prostorske in druge materialne zmožnosti knjižnice ter manko knjižničnega osebja za razširjeno delovanje knjižnice v okolju.

Primerjanje konkretne splošne knjižnice v podeželskem okolju s konkretno mestno knjižnico pokaže: za izrazito večje mestno okolje zasledimo manjši obisk knjižničnih prireditev, a večji delež včlanjenega prebivalstva. Iz *Poslovnega*

poročila za leto 2019 Medobčinske splošne knjižnice Žalec (2021) razberemo, da je imela Občinska knjižnica Prebold v letu 2019 2470 obiskovalcev knjižničnih prireditev in 741 aktivnih članov. *Letno poročilo MKL 2019* Mestne knjižnice Ljubljana (2021) pa poroča o 51.263 obiskovalcih knjižničnih prireditev in 83.293 članih. Sklepamo, da je bližina kulturnega udejstvovanja v okolju dobrodošla, hkrati je tudi več prenosa informacij v direktni komunikaciji znotraj manjše lokalne skupnosti, formalne in neformalne skupine kažejo skupna zanimanja in vrednote.

V podeželskem okolju sta prisotni še dnevna delovna in (dnevna) izobraževalna migracija v urbane centre. Pri dijakih in študentih gre za migracije iz manjše lokalne skupnosti v kraje šolanja in pri tem za iskanje gradiva in dejavnosti na lokacijah, bližjih kraju šolanja. Večji kot je nabor knjižničnih dejavnosti, namenjenih lokalnemu okolju, bolj je prilagojen njegovim potrebam. Zato je pomembno modeliranje potreb in interesov znotraj skupnosti (o tem v nadaljevanju).

Opravili smo raziskavo o prireditveni dejavnosti Občinske knjižnice Prebold. Uporabili smo metodo kvantitativnega opisnega statističnega prikaza in korelacijsko analizo. Naša analiza dejavnosti občinske knjižnice je pokazala lokalni skupnosti prilagojeno delovanje, ki je bilo dovolj približano in usklajeno s potrebami, ki so privabile obiskovalce. To je podlaga za načrtovanje dejavnosti v prihodnjem obdobju znotraj mreže splošne knjižnice. Naredili smo pregled dejavnosti knjižnice skozi daljše preteklo obdobje (2014–2019) in pri tem ugotovili njihovo kvantitativno rast, kar daje pozitivno potrditev usmerjenosti oz. v nadaljevanje obstoječega koncepta; temu dajeta podlago tudi strateška dokumenta: *Lokalni program kulture v Občini Žalec za obdobje 2014–2020* (2021), *Vizija in strategija Občine Prebold* (2017), ki pojmuje doseganje vizije kot proces uspešnosti integracije gospodarske, okoljske, prometne, izobraževalne, kulturne in druge infrastrukture. Zajema analizo vrednot okolja lokalne skupnosti, kjer kulturna dejavnost v kraju povezuje in pomaga spodbujati lokalno gospodarstvo, povečuje privlačnost regije, prispeva k njeni javni podobi in predstavlja podporno okolje za prebivalstvo.

3 Raziskava

Raziskavo smo opravili na podlagi poslovnega poročila za leto 2019 Medobčinske splošne knjižnice Žalec (2021) in njenega internega gradiva (2014–2019). Predstavljamo sodelovanje knjižnice z vzgojno-izobraževalnima ustanovama, občino, nevladnimi in drugimi organizacijami, posamezniki (avtorji, založniki, prostovoljci). Ugotovljali bomo uspešnost knjižnice pri prizadevanju za ozaveščanje in

pridobivanje uporabnikov, izvajanju skupnih projektov ter promociji knjižnice, vse to z namenom krepite družbene kohezije v lokalnem okolju.

3.1 Raziskovalni problem

Po Levien (2011) so knjižnice fokusirane na: a) posameznike, tj. po načelu *eden po eden*; zadovoljevanje njihovih potreb (izposoja, čitalnica, informacijski sistem, tehnična sredstva itd.); b) skupnost, tj. na dejavnosti in srečevanja skupin. Ugotovitev o dveh fokusih knjižnic je usmerjala in oblikovala metodo naše raziskave.

Statistični prikazi pomenijo operiranje s stvarnimi podatki, tj. številom knjižničnih dejavnosti in številom obiskovalcev dejavnosti. Predstavljajo posplošeni presek knjižnične dejavnosti znotraj uresničevanja knjižničnih vlog s knjižničnimi prireditvami, ki so usmerjene na ciljno skupino obiskovalcev in koledarsko zamejene.

3.2 Vzorčenje

V raziskavi se omejujemo predvsem na aktivno vlogo knjižnice v lokalni skupnosti, tj. na prireditveno dejavnost in srečevanje skupin, saj bi bila sicer celostna predstavitev knjižničnih vlog preobsežna (glej Brenčič idr., 2019, str. 53–102). Predstavljamo le tiste dejavnosti, kjer so oblikovane aktualne skupine in vključeni posamezniki, tj. aktivno (posplošeno: izvajalci) ali pasivno (posplošeno: obiskovalci).

Glede na *Strokovna priporočila in standarde za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)* (Brenčič idr., 2019, str. 53–102) smo izbrali dejavnosti na ravni prireditvene dejavnosti: razvoj predbralne pismenosti, bralna kultura in bralna pismenost otrok, bralna kultura in bralna pismenost mladostnikov, bralna kultura in bralna pismenost odraslih, pridobivanje znanja, informacijsko in računalniško opismenjevanje, vključevanje v družbo, domoznanska dejavnost, informacijsko središče lokalne skupnosti, seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi, spodbujanje povezovanja in sodelovalne kulture ter ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

Izbrali smo obdobje 2014–2019. Obdobje epidemije koronavirusne bolezni (2020–2021) opredeljujemo kot netipično obdobje glede na odsotnost in omejenost dejavnosti Občinske knjižnice Prebold in bi lahko bilo obravnavano posebej, zato ga v raziskavo nismo vključili.

3.3 Metodologija

Izhajamo iz predpostavke, da vrednotenje kakovosti v knjižnici delno razberemo tudi iz kvantitativnih podatkov, tj. števila uporabnikov oz. obiskovalcev; števila dejavnosti, namenjenih uporabnikom oz. obiskovalcem; velikosti starostnih in interesnih skupin. Zato uporabljamo kvantitativni opisni statistični prikaz.

4 Knjižnične dejavnosti in knjižnične vloge

Predstavili bomo knjižnične dejavnosti, ki bi jih knjižnica lahko uvrstila k posamezni knjižnični vlogi. Uvodoma podajamo opredelitve temeljnih pojmov in terminov.

Knjižnična vloga je »ciljno usmerjeno področje dejavnosti knjižnice, ki opisuje, kaj knjižnica dela ali zagotavlja z namenom zadovoljevanja opredeljene potrebe lokalne skupnosti« (Nelson, 2008, str. 143); pomeni »perspektivo, ki poveže vse vidike delovanja splošne knjižnice v naravnost k določenemu cilju« in predstavlja »idealno podobo programa splošne knjižnice, tako glede njenih mogočih ciljev kot tudi mogočih načinov njihovega doseganja«, nabor vlog pa predstavlja »podlago za oblikovanje konkretnega odziva knjižnice na specifično lokalno okolje« (Brenčič idr., 2019, str. 29). *Knjižnična dejavnost* ali storitev »naslavlja določeno posameznikovo potrebo« (Rubin, 2006, str. 3) in je »potrebna za izvajanje javne službe na področju vzgoje in izobraževanja /ter/ izhaja iz potreb te dejavnosti in zajema posamične, z njo povezane naloge« (Zakon, 2001). Dejavnosti knjižnice »so raznovrstnih oblik, npr. usposabljanja, delavnice, druge storitve, pri čemer se predpostavlja, da je vsaka konkretna oblika dejavnosti knjižnice zasnovana in načrtovana ciljno, z namenom doseči spremembo, ki bo pomenila napredek v posameznikovem razvoju« (Rubin, 2006, str. 3). *Prireditve* je »nekaj, kar se zgodi in kar običajno poteka po vnaprej določenem programu. Sestavljena je iz dogodka ali niza dogodkov, za uresničitev katerih so potrebne različne dejavnosti« (Mestna knjižnica Ljubljana, 2021, str. 10). *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2021) opredeljuje prireditve kot »javni dogodek, zlasti kulturni, športni, zabavni«.

4.1 Knjižnične dejavnosti Občinske knjižnice Prebold v kontekstu knjižničnih vlog

Knjižnica kot ustanova deluje organizirano in v obliki načrtovanja oz. idejnega koncepta. Izbor tem in dejavnosti prireditve skozi leto naj bi bil raznovrsten,

namenjen vsej populaciji, od najmlajših do najstarejših. Pobudniki v procesu načrtovanja so: knjižnica, lokalno okolje (domačini oz. društva, ustanove itd.), širše okolje. Gre za proces usklajevanja interesov knjižnice z okoljem, zajet v letni načrt dejavnosti knjižnice na naslednje načine:

- ugotavljanje potreb/interesov v lokalnem okolju;
- upoštevanje raznolikosti dejavnosti in izvajalcev;
- upoštevanje privajenosti uporabnikov na ustaljene dejavnosti (npr. pravljичne ure, predstavitve);
- načrtovanje, pripravljanje vsebine in izvedbe dejavnosti s posameznikom/skupino ali v lastni izvedbi;
- priprava prostora, materialnih in drugih sredstev;
- informiranje lokalne skupnosti o vsebini in drugih značilnostih;
- predstavljanje izvedenih dejavnosti (splet, časopis itd.).

Občinska knjižnica Prebold načrtuje in izvaja svoje dejavnosti usklajeno z *Letnim programom kulture v Občini Prebold*. Ta opredeljuje kulturno dejavnost občinskega pomena, njeno sofinanciranje in investicije. Uravnoteženo uresničujemo naslednje dejavnosti po tematikah: *V knjižnici odkrivamo*, *V knjižnici predstavljamo*, *S knjižnico po svetu*, *S knjižnico na pot po Sloveniji*, *Poučno v knjižnici*, *Ustvarjalno v knjižnici*, *Prisluhnimo pravljici v knjižnici*. Časovni načrt dejavnosti je zapisan na občinskem letnem koledarju, ki ga prejme vsako gospodinjstvo. Za vsak mesec sproti občina izda tudi mesečni napovednik, in ta je objavljen tudi v medijih. Vabimo tudi z vabili na knjižničnem izposojnem pultu in osebnimi e-vabili (v bazi Medobčinske splošne knjižnice Žalec je 661 prejemnikov), prek spletne strani knjižnice in občine ter prek medijev. O vsebini in dogajanju na vseh prireditvah redno objavljamo in ob tem jezikovno urejamo prispevke na spletni strani knjižnice in v mesečnem glasilu Občine Prebold *E-glas izpod Žvajge*. V letih 2014–2019 smo pripravili 230 prispevkov. O dejavnostih so obveščeni tudi regijski mediji (časopis *Utrip Savinjske doline*, *Savinjska televizija*).

Uresničevanje dejavnosti po tematikah v obdobju 2014–2019 nam predstavlja predpripravo za oblikovanje strateškega načrta knjižnice in njenih ciljev ter dejavnosti za doseganje teh ciljev v naslednjih petih letih (kratkoročno) oz. za 10 ali 20 let. Naraščanje števila obiskovalcev dejavnosti in pozitiven odziv obiskovalcev oz. lokalne skupnosti je lahko tudi eden izmed kazalnikov kakovostne ponudbe knjižnice. Zato je ključnega pomena dobro načrtovan program knjižnice, prav tako so pomembni njegovi načrtovalci in izvajalci, in to pomaga razvijati lokalno skupnost na vseh področjih (gospodarskem, socialnem, kulturnem itd.) oziroma delujemo proaktivno (Vilar, 2017, str. 11).

4.2 Primeri knjižničnih dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold

V nadaljevanju pregledno prikazujemo dejavnosti v obdobju 2014–2019, ki sicer sodijo v določeno knjižnično vlogo, a so med seboj neločljivo prepletene in povezane ter kot take tvorijo nedeljivo celoto, prek katere se knjižnica povezuje z lokalno skupnostjo oz. je vanjo vpeta.

1. in 2. tematski sklop: razvoj predbralne pismenosti ter bralna kultura in bralna pismenost otrok

Pri izvajanju dejavnosti za predšolske in šolske otroke dejavnosti znotraj ure-sničevanja prvega in drugega tematskega sklopa prikazujemo združeno, ker ob pošiljanju vabil ne ločimo ciljne publike na predšolsko in šolsko obdobje. Po-slovno poročilo za leto 2019 Medobčinske splošne knjižnice Žalec (2021) in njeno interno gradivo (2014–2019) pokažeta, da največji obisk (povprečno sto obisko-valcev) dosegamo, ko vsaj dvakrat na leto organiziramo otroško predstavo. Že štiri leta je stalnica ponovoletna predstava, ki jo pripravi gledališka skupina dijakov z mentorico občanko Občine Prebold. Priložnostne so glasbeno-plesne dejavnosti etnografske in razvedrilne narave (animacija s čarovnikom, klovnom, Božičkom, mačkom Murijem). Mesečne pravljичne ure zajemajo branje pravljic, pesmi in ljudskih pripovedk, pogovore o njih in tematsko ustvarjanje. Izdelki so didaktično primerni sposobnostim ročnih spretnosti otrok. Občasno sodelujejo zunanji izvajalci (pravljična joga, meditacijska pravljica, ustvarjanje z ilustra-torko). Štirikrat na leto sodelujemo z likovno sekcijo lokalnega kulturno-umet-niškega društva v obliki sezonskih sobotnih ustvarjalnic. Sodelovanje staršev pri dejavnostih predstavlja pomembno medsebojno interakcijo.

Delovanje na podlagi ugotovitve, da izkušnje mladih bralcev močno vplivajo na njihovo bralno kulturo tudi v odraslosti, predstavlja tudi tesno sodelovanje knjižnice, vrtca in osnovne šole v obliki bibliopedagoškega dela. Od leta 2014 po vseh enotah Medobčinske splošne knjižnice Žalec poteka projekt branja za najmlajše v predšolskem obdobju (od štiri do šest let), poimenovan *Mali Savin-jčani beremo*. V sedmih letih projekta je v Preboldu sodelovalo že 420 vrtčevskih otrok (poslovno poročilo za leto 2019 Medobčinske splošne knjižnice Žalec (2021) in njeno interno gradivo (2014–2019)). Cilj projekta je spodbujanje družinskega branja s poudarkom na zblizanju otrok in njihovih najbližjih ob spoznavanju raznovrstnih vsebin z bralnega seznama ter povezovanje lokalne skupnosti, ki tvorno sodeluje na zaključni prireditvi. Vsako leto jeseni v knjižnico povabimo prvošolce Osnovne šole Prebold, da jih spodbudimo k razvoju njihove sposobnosti za samostojno uporabo knjižnice in dojemanja branja kot prijetne izkušnje.

3. tematski sklop: bralna kultura in bralna pismenost mladostnikov

Dejavnosti, namenjenih mladostnikom, do zdaj v knjižnici nismo organizirali. Vzpostavljanje stika in iskanje njihovih interesov je okrnjeno, zaznavamo njihovo vsakodnevno dolgo odsotnost iz lokalnega okolja zaradi obveznosti v kraju šolanja (v Savinjski dolini ni srednje šole). Pojavlja pa se interes za počitniško delo. Po programu Občine Prebold in Medobčinske splošne knjižnice Žalec so poleti 2014 pod mentorstvom knjižničarke tri dijakinje opravljale počitniško delo. Poleg urejanja knjižničnega gradiva so sodelovale zlasti pri izvajanju poletnih dejavnosti za otroke in odrasle, npr. *Branje pod krošnjami*, sobotne ustvarjalne delavnice na lokalni tržnici, socialne igre in izposoja gradiva na bazenu. Dijaki občasno sodelujejo na prireditvah kot nastopajoči glasbeniki ali igralci otroške gledališke predstave.

4. tematski sklop: bralna kultura in bralna pismenost odraslih

Od leta 2007 po vseh enotah Medobčinske splošne knjižnice Žalec poteka projekt branja za odrasle *Savinjčani beremo*. Projekt, ki obsega bralno občinstvo 11 knjižnic v 6 občinah (Braslovče, Polzela, Prebold, Tabor, Vranksko, Žalec), se vsako sezono začne 20. novembra na dan slovenskih splošnih knjižnic in konča s sklepno prireditvijo. V celotni mreži je v projektu v letu 2019 sodelovalo 338 bralcev, od tega v enoti Prebold 58 bralcev. V Domu upokojencev Franc Salamon Trbovlje – enota Prebold potekajo mesečne bralne urice, ki jih za starostnike izvajajo knjižničarke Medobčinske splošne knjižnice Žalec. V letu 2019 je bilo teh literarnih druženj 8, s povprečno 18 udeleženci. V organizaciji osrednje knjižnice v Žalcu vsako jesen poteka skupno srečanje za stanovalce domov upokojencev, varovance organizacij za ljudi s posebnimi potrebami in njihove predstavnike. V Občinski knjižnici Prebold je vse več lokalnih ustvarjalcev, ki želijo predstaviti svoje delo. Na tovrstnih literarnih večerih krepimo bralno kulturo z izvajalci posamezniki (npr. prireditvi *Večer za dušo* in *Pesmi mojega srca*) ali organizacijami (vsakoletna prireditev kulturno-umetniškega društva *Pozdrav mladosti*).

5. tematski sklop: pridobivanje znanja

Zadnja leta je v knjižnici vse več potopisnih predavanj v obliki fotografske in besedne predstavitve, velikokrat pospremljene z glasbo in predmeti ali hrano s predstavljene destinacije. Na podlagi pobud strokovnjakov različnih področij v knjižnici vsaj enkrat na mesec organiziramo strokovno predavanje. Najbolje obiskana so predavanja o zdravem načinu življenja in prehranjevanja, psihološka, duhovna in motivacijska predavanja, predavanja o načinu dobre

komunikacije, spomladi ali jeseni o delu na vrtu in v okolici doma, pritegne še zgodovinska tematika ali predstavitev koristnih vsakdanjih veščin, npr. tehnike pravilnega dihanja.

6. tematski sklop: informacijsko in računalniško opismenjevanje

Približno enkrat na leto obiskovalcem v obliki strokovnih predavanj ponudimo znanje o uporabi informacijsko-komunikacijskih tehnologij in s tem širimo informacijsko ter računalniško pismenost, npr. o lažnih novicah, družbenih omrežjih, računalniškem oblikovanju besedil.

7. tematski sklop: vključevanje v družbo

Razumevanje različnosti in s tem povezanih različnih potreb oseb s posebnimi potrebami in drugih ranljivih skupin je ključnega pomena za celotno družbo, državo in slehernega posameznika v lokalni skupnosti. Zavedanje knjižničarske etične dolžnosti ozaveščati in biti ozaveščen o pravicah in potrebah ranljivih skupin prebivalcev se je v knjižnici najbolj okrepilo vzporedno s prizadevanjem Občine Prebold postati invalidom prijazna občina v letu 2019, ko je bilo v sodelovanju z Občino Prebold v sklopu projekta *Občina po meri invalidov* izvedenih pet prireditev z namenom približevanja ranljivim skupinam prebivalcev. V sodelovanju z Društvom paraplegikov jugozahodne Štajerske je potekal pogovorni večer z razstavo in predstavitvijo slikanja z usti. Z Medobčinskim društvom slepih in slabovidnih Celje literarno-glasbeni večer s prikazom mobilnosti z belo palico. S pridobitvijo listine *Občina po meri invalidov* se projekt ni ustavil. V letu 2020 je potekal glasbeno-pogovorni večer s predstavitvijo Medobčinskega društva za pomoč osebam z motnjo v duševnem razvoju Sožitje Žalec. Ranljive skupine tako tudi s pomočjo knjižnice postajajo vse prodornejše v izkazovanju potreb ali dokazovanju pravice do videnja teh potreb. V knjižnici je nameščena tudi slušna zanka.

8. tematski sklop: domoznanska dejavnost

Vrednote lokalnega okolja ohranjamo z domoznanskimi prireditvami. Pod okriljem Medobčinske splošne knjižnice Žalec tudi v preboldski knjižnici potekajo pogovorni večeri z naslovom *Utrip domoznanstva*, na katerih društva predstavijo svoje delovanje skozi čas in tako zaznamujejo obletnico ali poseben dosežek. Cilj te dejavnosti je graditi in krepiti identiteto lokalne skupnosti, kar se pokaže zlasti ob izdaji književnega ali glasbenega dela domačega pisca, glasbenega

poustvarjalca oz. skupine. Tudi ob teh priložnostih v knjižnici pripravimo predstaviten ali spominski večer. Občina Prebold je založnik in izdajatelj številnih tovrstnih del. V Občinski knjižnici Prebold je urejen tudi domoznanski kotiček s portretnimi fotografijami preboldskih literarnih ustvarjalcev in gradivom, ki so ga ti ustvarili.

9. tematski sklop: informacijsko središče lokalne skupnosti

Podjetniška svetovalka iz lokalne skupnosti je v knjižnici v sklopu projekta *SPOT svetovanje Savinjska* izvedla brezplačno delavnico pomoči vsem zainteresiranim potencialnim podjetnikom in podjetjem.

10. tematski sklop: seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi

O aktualnih in javnih zadevah se imajo prebivalci lokalne skupnosti možnost opredeliti, odločiti in izraziti svoje mnenje. V knjižnici smo jim to omogočili npr. ob soočenju kandidatov za župane, z varuhinjo pravic gledalcev in poslušalcev nacionalne radiotelevizije, okroglo mizo o možnostih razvoja turizma v kraju.

11. tematski sklop: spodbujanje povezovanja in sodelovalne kulture ter ustvarjalnosti v lokalni skupnosti

Prirajamo razstave, ki so v prostorih knjižnice na ogled po mesec dni. Odprtja razstav so tudi priložnost za medgeneracijsko povezovanje, v kulturnem programu največkrat sodelujejo razstavljaivec, učenci glasbene šole, knjižničarka. Povezovalno vlogo knjižnice utrjujemo tudi z organizacijo pogovornih večerov z znanimi Slovenci. Večkrat za izvedbo dejavnosti zagotovimo knjižnični prostor in ob tem predstavimo knjižnično dejavnost ali organiziramo kulturni program. Vsebina večerov je obogatena s kulturnim programom glasbenikov v različnih sestavih, sodelujemo z učenci glasbene šole, za recitacijo poskrbijo osnovnošolci ali člani kulturno-umetniškega društva. Večere sklenemo z neformalnim druženjem in konverzacijo. Sodelovalna kultura se krepi tudi s tem, ko knjižnico obiskujejo lokalne ustanove. Občinska knjižnica Prebold in Vrtec Prebold sta v isti stavbi in tudi zato so obiski predšolskih otrok v knjižnici organizirano skupaj z vzgojiteljicami zelo pogosti. Učiteljice z osnovnošolci knjižnico občasno izberejo za popestritev šolskega pouka v obliki bralne urice, pridružijo se tudi starši.

5 Rezultati

S sedmimi preglednicami in tremi slikami prikazujemo dinamiko uresničevanja frekventnih in občasnih dejavnosti knjižnice v obdobju šestih let (2014–2019), in sicer z vidika načrtovanja ter tematske povezave s knjižničnimi vlogami. Prikazemo tudi knjižnične dejavnosti glede na ciljne aktivne in pasivne skupine ter kontinuiteto in naraščanje posameznih dejavnosti.

Preglednica 1: Izvedba knjižničnih dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold glede na njihovo število (2014–2019)

Rang	Knjiž. dejavnosti	Občinska knjižnica Prebold 2014–2019	
		Št. dejavnosti	Št. obiskovalcev
1.	D1	61	2098
2.	D5	57	1257
3.	D2	56	1556
4.	D4	47	1075
4.	D11	47	1842
5.	D8	32	1333
6.	D7	6	238
6.	D10	6	239
7.	D6	3	25
8.	D9	1	43
9.	D3	0	0
Skupaj		316	9706

Označevanje: oznake D1–D11 predstavljajo posamezne dejavnosti (D): D1 – razvoj predbralne pismenosti, D5 – pridobivanje znanja, D2 – bralna kultura in bralna pismenost otrok, D4 – bralna kultura in bralna pismenost odraslih, D11 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, D8 – domoznanska dejavnost, D7 – vključevanje v družbo, D10 – seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi, D6 – informacijsko in računalniško opismenjevanje, D9 – informacijsko središče lokalne skupnosti, D3 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

Število knjižničnih dejavnosti (preglednica 1) je podano kumulativno za število knjižničnih dejavnosti in število obiskovalcev v obdobju 2014–2019. Razvrščanje dejavnosti pokaže, za katere knjižnične dejavnosti je knjižnica predvidela, da so za lokalno skupnost ali potrebne ali zanimive, torej da izražajo njene potrebe in interese, in jih je načrtovala v letnem načrtu za posamezno leto ter so bile pogosteje izvedene. To so zlasti dejavnosti: razvoj predbralne pismenosti, pridobivanje znanja, bralna kultura in bralna pismenost otrok, bralna kultura in bralna pismenost odraslih, spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, domoznanska dejavnost.

Preglednica 2: Izvedba knjižničnih dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold glede na število obiskovalcev pri posamezni dejavnosti (2014–2019)

Rang	Knjiž. dejavnosti	Občinska knjižnica Prebold 2014–2019	
		Št. obiskovalcev	Št. dejavnosti
1.	D1	2098	61
2.	D11	1842	47
3.	D2	1556	56
4.	D8	1333	32
5.	D5	1257	57
6.	D4	1075	47
7.	D10	239	6
8.	D7	238	6
9.	D9	43	1
10.	D6	25	3
11.	D3	0	0
Skupaj		9706	316

Označevanje: oznake D1–D11 predstavljajo posamezne dejavnosti (D): D1 – razvoj predbralne pismenosti, D11 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, D2 – bralna kultura in bralna pismenost otrok, D8 – domoznanska dejavnost, D5 – pridobivanje znanja, D4 – bralna kultura in bralna pismenost odraslih, D10 – seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi, D7 – vključevanje v družbo, D9 – informacijsko središče lokalne skupnosti, D6 – informacijsko in računalniško opismenjevanje, D3 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

Število obiskovalcev knjižničnih dejavnosti v časovnem obdobju 2014–2019 (preglednica 2) pokaže, katere knjižnične dejavnosti so v lokalni skupnosti pritegnile največ zanimanja. Tu vidimo določena razhajanja, saj je na primer dejavnost pridobivanja znanja, ki je bila glede na pogostost izvajanja načrtovana kot druga najpomembnejša dejavnost, po obisku šele na petem mestu. Obratno pa nismo pogosto načrtovali dejavnosti spodbujanja povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, vendar se je pokazalo veliko zanimanje obiskovalcev za to dejavnost. Pogosto izvajane in hkrati tudi dobro obiskane so dejavnosti razvoj predbralne pismenosti, bralna kultura in bralna pismenost otrok ter domoznanska dejavnost. Podatki o številu obiskovalcev torej pokažejo, kako je lokalna knjižnica uspešna glede predvidevanja potreb in interesov lokalnega okolja in kako se v tem prilagaja lokalnemu okolju.

Ko primerjamo število obiskovalcev posameznih dejavnosti (preglednica 3) v prvem in zadnjem obravnavanem letu, opazimo (ponekod zelo izrazito) rast števila obiskovalcev pri večini knjižničnih dejavnosti. V letu 2014 se je največ obiskovalcev udeležilo dejavnosti spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, razvoj predbralne pismenosti ter bralna kultura in bralna pismenost otrok. V letu 2019 je bilo največ obiskovalcev

domoznanske dejavnosti, bralne kulture in bralne pismenosti odraslih ter razvoja predbralne pismenosti. Največji prirast v šestletnem obdobju izvajanja knjižničnih dejavnosti je bil dosežen z domoznansko dejavnostjo, bralno kulturo in bralno pismenostjo odraslih ter razvojem predbralne pismenosti.

Preglednica 3: Primerjava obiskanosti dejavnosti za leti 2014 in 2019 ter prikaz uresničevanja knjižničnih dejavnosti glede na prirast obiskovalcev za leto 2019 glede na leto 2014

Knjižnična dejavnost		D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	D11
Št. obisk.	2014	172	138	0	69	86	0	0	104	0	22	239
Št. obisk.	2019	405	267	0	428	306	5	210	475	0	20	354
Prirast obisk.	2014–2019	+233	+129	0	+359	+220	+5	+210	+371	0	-2	+115

Označevanje: oznake D1–D11 predstavljajo posamezne dejavnosti (D): D1 – razvoj predbralne pismenosti, D2 – bralna kultura in bralna pismenost otrok, D3 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, D4 – bralna kultura in bralna pismenost odraslih, D5 – pridobivanje znanja, D6 – informacijsko in računalniško opismenjevanje, D7 – vključevanje v družbo, D8 – domoznanska dejavnost, D9 – informacijsko središče lokalne skupnosti, D10 – seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi, D11 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

Razvrstitev knjižničnih dejavnosti glede na prirast obiskovalcev pokaže, katere so tiste knjižnične dejavnosti, ki se resnično potrjujejo v lokalni skupnosti, in to glede na privlačnost ali potrebo. Prav večanje števila obiskovalcev dejavnosti je pravi kazalnik uspešnosti izvajanja knjižničnih dejavnosti in kazalnik načrtovanja knjižničnih dejavnosti v prihodnje. Število obiskovalcev po dejavnostih pokaže, kako uspešna je knjižnica pri odkrivanju potreb in interesov svoje skupnosti uporabnikov v načrtovanju dejavnosti ter izvajanju teh. Dejavnosti 3 – bralna kultura in bralna pismenost mladostnikov, 6 – informacijsko in računalniško opismenjevanje, 9 – informacijsko središče lokalne skupnosti so brez vrednosti in potrebujejo drugačno načrtovanje dejavnosti in/ali promoviranje. Vrednost pri dejavnosti 10 – seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi je zanemarljiva, saj gre za le 2 dejavnosti oz. 1 dejavnost, kar je odraz zanimanja lokalne skupnosti za aktivnosti znotraj te dejavnosti.

Knjižnične dejavnosti preboldske knjižnice so bile v obravnavanem obdobju načrtovane in izvedene ciljno glede na skupine in posameznike. V nadaljevanju podajamo pregled knjižničnih dejavnosti po (grobih) starostnih skupinah sodelujočih, s čimer želimo predstaviti, katere starostne skupine smo s knjižničnimi dejavnostmi pritegnili in aktivirali.

Pregled po ciljnih skupinah aktivnih udeležencev kaže izrazit trend naraščanja skupnega števila sodelujočih in izvajalcev dejavnosti iz lokalne skupnosti (preglednica 4). Pri otrocih opazimo manko sodelujočih in izvajalcev iz širšega okolja in izrazit manko deleža mladostnikov (ker v lokalni skupnosti ni nobene srednje šole). Pri odraslih gre za zmerno rast števila izvajalcev posameznikov,

ustanov, tako glede na lokalno kot širše okolje. Skupne vrednosti kažejo na to, da je knjižnica motivirala in aktivirala sodelujoče in izvajalce iz svojega okolja, pri sodelujočih in izvajalcih iz širšega okolja pa velja, da gre za teme, pobude, izvajalce, ki se nanašajo na aktualne in širše pojave družbe kot celote.

Preglednica 4: Primerjava zastopanosti ter števila sodelujočih in izvajalcev po knjižničnih dejavnostih v celoti glede na skupine otrok, mladostnikov in odraslih za leti 2014 in 2019

Starostna skupina		Iz lokalnega okolja		Iz širšega okolja	
		2014	2019	2014	2019
otroci	predšolski	1	39	0	0
	osnovnošolski	16	44	0	0
mladostniki		5	8	0	1
odrasli	posamezniki	53	75	15	20
	ustanove	19	75	22	27
skupaj		94	241	37	48

Spodnje tri preglednice (preglednica 5, 6 in 7) prikazujejo sodelujoče in izvajalce dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold v časovnem obdobju 2014–2019. Razdelili smo jih po kategorijah: posamezniki, skupine in ustanove; iz lokalnega, bližnjega ali širšega okolja. Na podlagi pobud uporabnikov knjižničnih dejavnosti, izvajalcev dejavnosti in sodelujočih na prireditvah ter v skladu s programom načrtovanja dejavnosti knjižnice uresničujemo raznolik nabor sodelujočih in izvajalcev, s čimer pritegnemo številne ciljne skupine v lokalni skupnosti oz. interes skupnosti, hkrati pa se kaže naraščanje števila obiskovalcev prireditev. Večplastno vključevanje sodelujočih in izvajalcev zahteva tudi raznolike oblike dela in načine sodelovanja s knjižnico, kar je lahko eden izmed kazalnikov uspešnosti ter predstavitev koristi za posameznika in lokalno skupnost.

Preglednica 5: Sodelujoči in izvajalci dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold (2014–2019) – posamezniki

Iz lokalnega okolja:	slikarka, vzgojiteljica, popotnik, fotograf, zdravnik, zgodovinar, novinarka, vedeževalka, pravljničarka, psihoterapevt, učiteljica, glasbenik (kitarist, flavtistka, citrarka), klekljarica, kipar;
iz bližnjega okolja, tj. regije:	fotograf, pevka, zgodovinar, ilustrator, pravljničarka, zeliščarica, medicinska sestra;
iz širšega okolja:	pevka, glasbeni producent in menedžer, popotnik, zeliščarica, agronom, humanitarni delavec, televizijska voditeljica, tekačica, tekaški trener, skladatelj, zdravnica, trener retorike, humorist, nutricionistka, strokovnjak za meditacijo, kulturologinja in antropologinja, modna oblikovalka, igralka, ilustratorica, pater, pedagoginja in psihologinja, literarni zgodovinar, pisatelj, politik, alpinist, čarodej, ekstremni športnik.

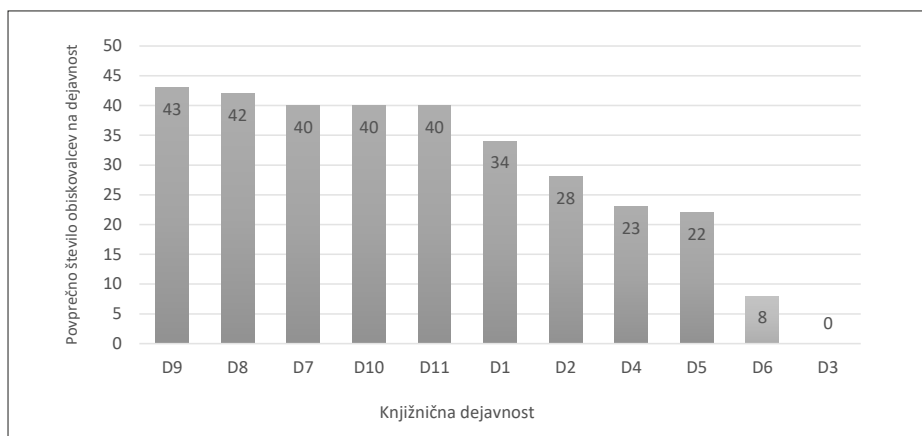
Preglednica 6: Sodelujoči in izvajalci dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold (2014–2019) – skupine

Iz lokalnega okolja:	vokalno-glasbena skupina ljudskih pevcev, zgodovinsko in narodopisno društvo, kulturno-umetniško društvo, kulturno-prosvetno društvo, planinsko društvo, čebelarsko društvo, jamarški klub, turistično društvo, prostovoljno gasilsko društvo, društvo za pomoč in samopomoč ljudem v stiski, športna zveza, društvo prijateljev mladine, medgeneracijski center;
iz bližnjega okolja, tj. regije:	fotografski krožek, univerza za tretje življenjsko obdobje, zasebni glasbeni center, vokalno-instrumentalna skupina, alternativna vadba in izobraževanje, kulturno-umetniško društvo, kulturnozgodovinsko društvo, likovna sekcija, kulturno-glasbeno društvo, medobčinsko društvo invalidov;
iz širšega okolja:	društvo likovnikov, društvo fotografov, društvo mladih geografov, zasebno gledališče za otroke, alpinistični odsek, fundacija za šport, združenje bolnikov z limfomom in levkemijo, društvo za glasbeno gledališče, vrtnarski center, združenje za predbralno pismenost, kulturno-umetniško društvo, turistično društvo, društvo paraplegikov, medobčinsko društvo slepih in slabovidnih.

Preglednica 7: Sodelujoči in izvajalci dejavnosti v Občinski knjižnici Prebold (2014–2019) – ustanove

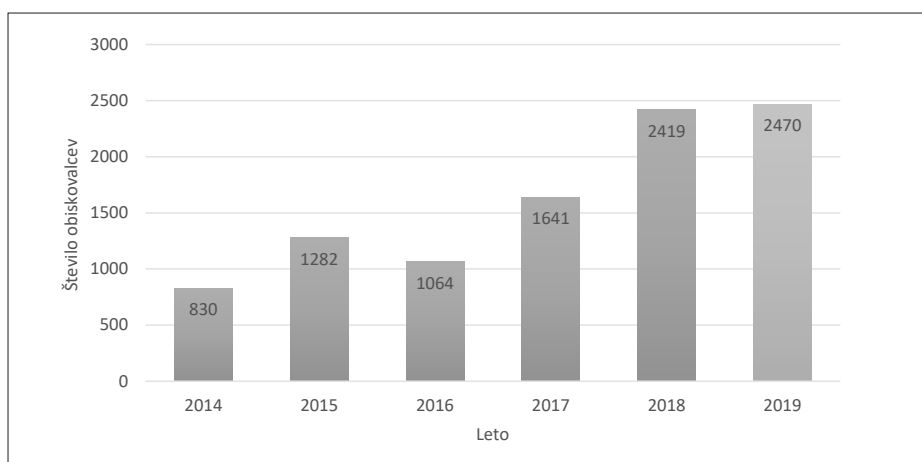
Iz lokalnega okolja:	vrtec, osnovna šola, občina, lekarna, patronažna služba;
iz bližnjega okolja, tj. regije:	glasbena šola, javni sklad za kulturne dejavnosti, zavod za kulturo, šport in turizem, center za krepitev zdravja, inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo;
iz širšega okolja:	območna obrtno-podjetniška zbornica, srednja šola za strojništvo, mehatroniko in medije, gimnazija, zgodovinski arhiv, splošna bolnišnica, mestna knjižnica, javna agencija za knjigo, muzej novejšje zgodovine, nacionalna radiotelevizija, slovenska kinoteka, ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, sklad za regionalni razvoj.

S statističnim povprečjem števila obiskovalcev posameznih knjižničnih dejavnosti za obdobje 2014–2019 prikažemo interes okolja za tematiko, ki jo je ponudila knjižnica. To je kazalnik uspešnosti šestletnega načrtovanja in uresničevanja knjižničnih dejavnosti. Dejavnost D9 – informacijsko središče lokalne skupnosti je pravzaprav izstopajoča posebnost: šlo je le za eno izvedbo dejavnosti v vseh letih, a je bila izjemno obiskana. Največji obisk dosegamo z dejavnostjo D8 – domoznanska dejavnost, enakovredno sledijo dejavnosti D7 – vključevanje v družbo, D10 – seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi, D11 – spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

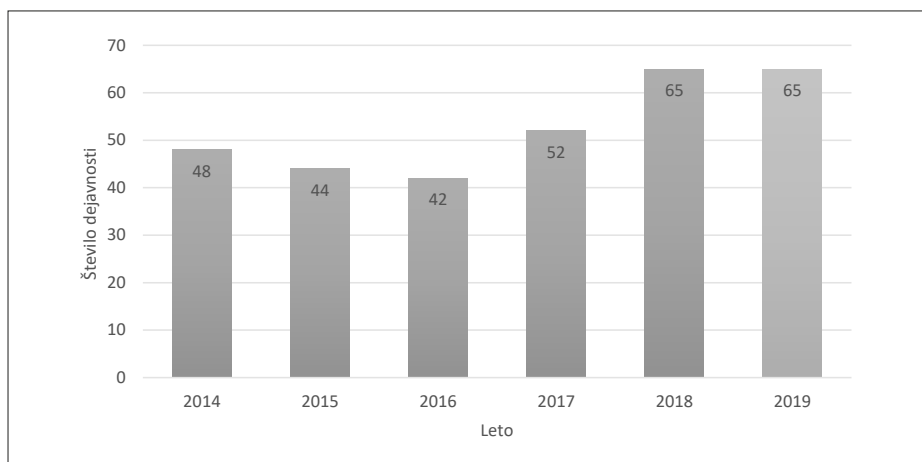

Slika 1: Vidik realizirane dejavnosti knjižnice

Zavedanje vodstev v skupnosti o pomenu knjižnice kot kulturne ustanove in njeni vlogi v lokalni skupnosti močno vpliva na vse dejavnosti knjižnice oz. na načrtovanje in uresničevanje knjižničnih dejavnosti. Kot navajata Podbrežnik in Bojnc (2015, str. 15), »/s/plošna knjižnica v svoje delovanje vključuje ustanovitelje in financerje, zaposlene, vodstvo knjižnice in uporabnike«. Naraščanje števila obiskovalcev dejavnosti je kazalnik njihovega zadovoljstva in zvestobe ter kakovosti knjižničnih storitev (prav tam, str. 12). Mogoče je domnevati, da rast števila obiskovalcev posameznih knjižničnih dejavnosti (npr. domoznanska dejavnost, vključevanje v družbo) kaže na večanje njihovega zanimanja, česar pa nismo posebej preučevali.

Slika 2: Skupno število obiskovalcev knjižničnih dejavnosti

Slika 3: Skupno število dejavnosti v knjižnici

Po opravljeni razčlembi knjižnične dejavnosti – obiskovalci dejavnosti, strnemo spoznanja o knjižničnih dejavnostih splošne knjižnice in pomenu v lokalnem okolju. Vprašanje razvijanja knjižničnih vlog v splošni knjižnici v lokalnem okolju se nam kaže kot težnja k temu, da občinska knjižnica na podlagi značilnosti svojega okolja izbira tiste knjižnične vloge, ki so za to okolje najpomembnejše, in se jim posveti s knjižničnimi dejavnostmi, ki se tematsko povezujejo s posameznimi relevantnimi knjižničnimi vlogami. Na temelju analize pregleda knjižničnih dejavnosti in števila sodelujočih v Občinski knjižnici Prebold v danem obdobju strnemo naša spoznanja o vlogi občinske knjižnice v podeželskem okolju prek razvijanja tistih knjižničnih vlog, ki so zanjo pomembne:

- Vzpostavlja komunikacijsko odprti in aktivni odnos k potrebam/interesom za vse uporabnike v lokalni skupnosti. Je dojemljiva za neformalne interese vseh skupin in posameznikov, to je od predšolskih otrok do upokojujencev, ljubiteljskih idr. združenj itd.
- Zajema široko področje (izobraževanje, informacijski viri, interesna raznolikost, prosti čas, razvedrilo, ustvarjalnost itd.).
- Vključuje posameznike in skupine iz lokalnega in širšega okolja.
- Uravnoveša področja dejavnosti in sodelujočih, izvajalcev iz knjižnice in okolja.
- Sodeluje z vsemi drugimi ustanovami v okolju.
- Skrbi za pestrost oblik in področij (aktualne, tradicionalne teme; nove oblike in ustaljene dejavnosti, tj. ure pravljic, razstave, predstavitve itd.).
- Usklajuje prekrivanje z dejavnostmi drugih ustanov, a z razliko, da v knjižnici niso formalizirane in niso obvezne.
- Izvaja medijsko in propagandno dejavnost (obveščanje, objavlanje in predstavljanje dejavnosti kot odmevnost posameznih dejavnosti v knjižnici).

6 Sklep

V raziskavi smo opravili mikroanalizo dejavnosti Občinske knjižnice Prebold za obdobje 2014–2019. Uporabili smo kvantitativni pristop glede na ciljne skupine uporabnikov. Raziskovalni cilj je bil prikazati dejavnosti knjižnice za potrebe uporabnikov v lokalnem okolju prek razvijanja za okolje pomembnih knjižničnih vlog in uspešnost knjižnice pri tem: uveljavljamo knjižnične vloge z dejavnostmi, te pa so odziv knjižnice na interese ali potrebe lokalnega okolja.

Število izvedenih knjižničnih dejavnosti je pokazalo, da se knjižnica pri načrtovanju prireditev prilagaja interesom in potrebam skupnosti, razvrščanje dejavnosti po številu obiskovalcev pa kaže, kako je knjižnica pri tem uspešna glede na zadovoljstvo uporabnikov. Največkrat je knjižnica izvajala: otroške prireditve, potopisna in strokovna predavanja, literarne večere, pogovore z znanimi Slovenci in domoznanske večere; torej prireditve knjižničnih dejavnosti: razvoj predbralne pismenosti, pridobivanje znanja, bralna kultura in bralna pismenost otrok, bralna kultura in bralna pismenost odraslih, spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, domoznanska dejavnost. Najbolj obiskane so bile otroške prireditve, pogovorni in domoznanski večeri ter potopisna in strokovna predavanja; torej prireditve knjižničnih dejavnosti: razvoj predbralne pismenosti, spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti, bralna kultura in bralna pismenost otrok, domoznanska dejavnost, pridobivanje znanja. Opazno je tudi izrazito naraščanje skupnega števila sodelujočih in izvajalcev dejavnosti iz lokalne skupnosti, kar izraža, da je knjižnica motivirala in aktivirala sodelujoče in izvajalce prav iz svojega okolja. Tudi povprečje števila obiskovalcev na dejavnost kaže največjo udeležbo pri predstavitvah lokalnih ustvarjalcev. Največji prirast obiskovalcev imajo knjižnične dejavnosti: domoznanska dejavnost, bralna kultura in bralna pismenost odraslih, razvoj predbralne pismenosti, pridobivanje znanja, vključevanje v družbo. Primerjava knjižničnih dejavnosti s številom knjižničnih prireditev in številom obiskovalcev predstavlja tudi samovrednotenje knjižničnih dejavnosti in uspešnost sodelovanja z lokalno skupnostjo glede na vidik interesa in odzivanja okolja.

Ugotovitev raziskave je, da se je knjižnica z dejavnostmi uspešno prilagajala potrebam in zanimanju lokalnega okolja ter okolje močno aktivirala. Knjižnične dejavnosti so tako prek razvijanja knjižničnih vlog tudi tematsko umeščene.

Izsledki raziskave kažejo, da je temeljni namen izvajanja knjižničnih dejavnosti Občinske knjižnice Prebold spodbujanje medkulturnega in medgeneracijskega dialoga, sodelovalne kulture ter kritičnega mišljenja, razvijanje različnih oblik pismenosti, vključevanje in povezovanje v sodobne kulturne tokove z

zavedanjem pripadnosti lokalni skupnosti. Občinska knjižnica Prebold s knjižničnimi dejavnostmi zadovoljuje potrebe in interese vseh ciljnih skupin (od predšolskih otrok do starostnikov, ranljivih skupin itd.).

Za krajevno splošno knjižnico v Preboldu, ki je bila predmet našega raziskovanja, smo ugotovili izrazito vpetost knjižnice v neposredno okolje in glede na svojo dejavnost v lokalnem okolju njeno vlogo kulturnega, družbenega in družabnega središča življenja lokalne skupnosti.

Navedeni viri

Ambrožič, M. in Badovinac, B. (2009). Knjižnice – dodana vrednost za uporabnike in okolje. V M. Ambrožič in D. Vovk (ur.), *Knjižničarji in knjižnice: dodana vrednost okolju: zbornik referatov* (str. 11–42). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Bon, M., Gazvoda, J., Horžen, V., Karun, B., Kek, R., Kovač, B. idr. (2012). *Slovenske splošne knjižnice za prihodnost: strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020*. Združenje splošnih knjižnic Slovenije.

Brenčič, P., Fras Popović, S., Podbrežnik Vukmir, B., Vilar, P., Vodeb, G., Zdravje, A. (2019). *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Breznik, M., Novljan, S., Jug, J. in Milohnič, A. (2005). *Knjižna kultura*. UMco.

Dokumentacija Medobčinske splošne knjižnice Žalec – interno gradivo (2014–2019).

Laimiš, A. (2015). Organizacijske strukture in procesi, ki omogočajo uvajanje sprememb v organizacijah. V E. Boštjančič, A. Potočnik in K. Šavrič (ur.), *Organizacijska psihologija danes in jutri* (str. 13–24, 261). Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Levien, R. E. (2011). *Confronting the Future. Strategic Visions for the 21st-Century Public Library*. American Library Association. http://www.ala.org/advocacy/sites/ala.org/advocacy/files/content/advleg/pp/pub/policy/confronting_the_futu.pdf

McNicol, S. (2006). What Makes a Joint Use Library a Community Library? *Library trends*, 54(4), 519–534. <https://muse.jhu.edu/article/198869>

Medobčinska splošna knjižnica Žalec. (2021). *Poslovno poročilo za leto 2019*. <https://www.zal.sik.si/o-knjiznici/info-javnega-znacaja/>

Mestna knjižnica Ljubljana. (2021). *Letno poročilo MKL 2019*. <https://www.mklj.si/o-nas/informacije-javnega-znacaja>

Nelson, S. (2008). *Strategic planning for results*. ALA.

Novljan, S. (2004). Izobraževalna moč splošnih knjižnic. *Knjižnica*, 48(3), 107–124.

Občina Prebold. (2017). *Vizija in strategija razvoja Občine Prebold*. <https://prebold.si/index.php/uradne-objave/strateski-dokumenti>

Občina Žalec. (2021). *Lokalni program kulture v Občini Žalec za obdobje 2014–2020*. <https://zalec.si/wp-content/uploads/2020/04/Lokalni-program-kulture-v-Ob%C4%8Dini-%C5%BDalec-v-obdobju-2014-2020.pdf>

Podbrežnik, I. in Bojnec, Š. (2015). *Ugotavljanje kakovosti storitev v splošnih knjižnicah*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Rozman, R. in Kovač, J. (2012). *Management*. GV založba.

Rubin, R. J. (2006). *Demonstrating results: using outcome measurement in your library*. ALA.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2021) (2., dopolnjena in deloma prenovljena izd.). Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. <https://fran.si/>

Statistični urad Republike Slovenije. (2018). *Občina Prebold*. <https://www.stat.si/obcine/sl/Municip/Index/127>

Statistični urad Republike Slovenije. (2019). *Prebivalstvo po naseljih, podrobni podatki, Slovenija, 1. januar 2019*. <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8135>

Vilar, P. (2017). *Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Zakon o knjižničarstvu (ZKnj-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/01, 96/02 – ZUJIK in 92/15.

Žagar, T. (2011). Poslanstvo knjižnice: odprt prostor prebujanja potencialov. Zakaj pa ne?. V M. Ambrožič in D. Vovk (ur.), *Knjižnica: odprt prostor za dialog in znanje: zbornik referatov* (str. 23–32). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Mag. Lea Felicijan

Medobčinska splošna knjižnica Žalec, Aškerčeva 9a, 3310 Žalec
e-pošta: lea@zal.sik.si